

ANTİKÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE KADIN ALGISI VE TÜRKİYE'DE DEMOKRASİNİN GELİŞİMİNE ETKİSİ

PERCEPTION OF WOMEN SINCE THE ARCHAIC AGE AND IT'S AFFECT TO DEVELOPMENT OF THE DEMOCRACY IN TURKEY

Ahmet Yasir EREN

Doshisha University, Graduate School of Global Studies, Ph.D. Candidate, erenyasir@yahoo.com,
Kyoto / Japan

ÖZ

Tarihte kadının konu edilmediği neredeyse hiç bir din, düşünce veya sistem olmamıştır. Geçmiş dönemlere bakıldığında görülecektir ki hemen hemen her uygarlıkta, her kültürde, her millette ataerkil aile tipi baskın gelmektedir. Bu aile tipinde kadına bir kuluçka makinesi gibi davranılmış ve kadınların mal mülk sahibi olmalarını engelleyen veya kısıtlayan çeşitli kurallar uygulanmıştır. İslamiyet'le birlikte ise kendisinden önceki toplumlarda ve kültürlerdekinin aksine kadına, önce bir varlık olarak, sonra da insan olarak verilen önem ve yükseltilen makam göze çarpmaktadır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilanından sonra yapmış olduğu yeniliklerle birlikte kadın algısı Türkiye'de ciddi anlamda gelişmiş ve batıyı örnek alan bir toplumun bu konuda batıya örnek olan bir toplum haline gelmesinde etkili olmuştur. Çalışmamızda dünya üzerinde kadın algısının tarihsel süreç içerisinde değişimi ve ülkemizde Cumhuriyetle birlikte değişen kadın rolünün demokrasi gelişimine katkıları anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, İslam, Türkiye, Demokrasi

ABSTRACT

Nearly no religion, thought or system existed where the women is a subject to in history. When we look at the past periods it shall be seen that patriarchal family is dominant type in almost all civilizations, cultures and nationalities. Women were treated like an incubation machine in this family type and various types of rules preventing or limiting women to become property owners were applied. Together with Islam, on the contrary to the societies and cultures before it, women strikes one's attention first as a creature and later as a human because of the importance placed upon them and the pedestal that they are placed onto. Women perception together with the innovations done by Veteran Mustafa Kemal Ataturk after the proclamation of the republic, seriously improved in Turkey and the country became influential in being a sample society to west rather than imitating the west. In our study we tried to narrate the change of women perception in the historical period over the world and women role's contributions to the development of the democracy together with the republic era.

Key Words: Women, Islam, Turkey, Democracy

1. GİRİŞ

Kadın konusu ele alınmadan önce kadın algısının tarihi gelişimine göz atmak gerekecektir. Böylelikle Türkiye özelinde Gazi Mustafa Kemal Atatürk'le birlikte kadının önceki dönemlere kıyasla çok daha farklı bir konumda olduğu anlaşılabilir olur.

Genel hatlarıyla özetleyecek olursak tarih içinde başlıca 'Yunan, Roma, Sami, Hint, Çin ve Japon' uygarlıklarında belirli bir şekilde ataerkil aile tipinin baskın geldiği görülecektir. Bu aile tipinde kadına bir kuluçka makinesi gibi davranılır. Kadınların mal mülk sahibi olmalarını engelleyen veya kısıtlayan çeşitli kurallar uygulanır' (Alkan, 1981:3).

Aslında çok da uzaklara gitmeye gerek yok. İngiltere'de 1788 yılına kadar kadın, erkeğin sofrasına oturma hakkına sahip olmadığı gibi, kendine sorulmadan söze başlayamazdı. Yine, Fransa'da "kadın insan mıdır?"

tartışmaları “insandır; fakat yalnız erkeğin hizmeti için yaratılmıştır.” kararıyla sonuçlanmıştır. Ortaçağ Avrupası’nda bir kadının dışarıya çıkması sadece üç defa uygun görülürdü: vaftiz edildiği, evlendiği ve öldüğü zaman. Kadın, kedi ve baca evi hiç terk etmemeliydi (Önür ve Güneş, 2008).

2. KADIN ALGISININ KÜLTÜRLER ARASINDAKİ FARKLILIKLARI

Kadın algısının Eski Yunan uygarlığından itibaren farklı kültürlerde algılanışı hakkında birçok görüş vardır. Örnek vermek gerekirse Eski Yunan’da Kadın evden dışarı çıkamıyordu. Tek başına caddelerde dolaşmaları bile yasaktı (Alkan, 1981:3). Kanunun önünde çarsıda alınıp satılabilen bir mal hükmündeydi. Mirasta hakkı ve kocasının arzusu olmadıkça kendi malını tasarruf hakkı da bulunmamaktaydı.

Eflatun’un ‘Cumhuriyet’ kitabında ‘Erkeğin cesareti komutada, kadının cesareti ise değersiz işleri görmekte ortaya çıkar.’ diyerek ona değersiz bir konumda yer vermişti. Bir Yunanlının, seçtiği bir arkadaşına karısını hediye etme hakkı vardı. Bundan dolayı kendisi henüz hayatta iken kadını köle edinmesinde kusurlu sayılmazdı; aksine beşikten mezara kadar onu vesayet altında tutardı (Eren, 2016).

Eski Roma uygarlığına baktığımızda ise burada kadının mülk edinme hakkı yoktu. Bu durum son asırlara kadar böyle devam etmiş olup II. Konstantin zamanında kız annesinden miras yoluyla elde ettiği malı kullanabilmesine izin verilmiştir (Nevfel, 2014: 118). Kadın başka bir aşiretten geldiği için kocasının mirasını alamazdı.

İngiltere’de, milattan sonra beşinci asırdan, onbirinci asra kadar, kocalar, eşlerini satabilirlerdi. İlk günahın işlenmesine sebep olan ve böylece insanlığın felaketini hazırlayanın bir kadın olduğuna inanan Hristiyan dünyası, kadına “Şeytan” nazarı ile bakmışlardır. İngiltere’de kadın, murdar bir mahlûk sayıldığından İncil’e el süremezdi. Bu vaziyet ancak Kral VIII. Hanri’nin (1509-1547) devrinde parlamentodan çıkan bir kararla sona erdi. Bu karara göre kadımlar, İncil okuyabileceklerdi (Kutub, 1965: 19).

Hammurabi kanunlarında ise kadının hayvandan hiç bir farkı yoktu. Öyle ki kim bir kızı öldürse kendi kızını karşı tarafa öldürülmesi ya da temellük edilmesi için teslim etmek zorundaydı.

Zerdüşterin anlayışında “doğru yolda” olan kişileri saptırmak için asıl araç, kadında temsil edilen cinsellik ve şehvet idi. Böylece, saptırıcı cinsel arzu ile sembolize edilen kadının, Ehrimen’in asıl saptırma aracı haline gelmesiyle, iyilik dünyasından kötülük dünyasına transferi gerçekleşmiş oluyordu. Bu güç Zerdüşterin anlayışına göre ilk insanı saptırmakla rolüne başlamış, sonra da ardı ardına sürüp gidiyordu (Zarrin, 2008).

Bir başka örneğe baktığımızda ise Eski Hint uygarlığını görmekteyiz ki buradaki uygulamalar gerçekten de tüyler ürperticidir. Zira, Eski Hint’de kadın hür değildi. Ya babası, ya kocası ya da oğlunun tasarrufu altındaydı. Çünkü kadını herhangi bir şekilde kendi başına bırakmaya gelmezdi. Aksine kadının kocasıyla birlikte ölmesini, cesedinin de onun cesediyle birlikte yakılmasını gerekli görürlerdi. Eğer ölmekten korkup kaçarsa, sonsuza kadar ona lanet edilirdi. Ve ölen kocasıyla beraber canlı olarak yakılırdı. Bu adet 17. asra kadar böyle devam etmiştir (Nevfel, 2014: 117). Manu’nun Hint kanunları kitabında şu cümleler vardır: ‘Şerefsizliğin nedeni kadındır. Bundan ötürü kadından kaçınmalıdır’ (Bebel, 1966: 46).

Eski Çinlilerde de durum pek farklı değildi. Kadın kocasının kölesi sayılır, kocasının önünde fazla konuşma hakkı olmaz, beraber yemeğe oturamaz, hizmet ederdi. Doğan çocuklardan kız sayısı fazla ise doğan son kızlar boğdurularak öldürülürdü. Dul kadınlar da intihar etmeliydi. Kadına isim yerine numara veriliyor onunla çağrılıyordu (Arat, 1986: 28).

Yahudiler kadını lanetlenmiş olarak görürler. Zira Yahudilere göre Âdem’i aldatan odur (Akdemir, 1991: 262). Hatta bazı Yahudi taifelerinde kadın hizmetçi kabul edilmiştir. Kadına hiç değer verilmediğine bir delil ise kızı olup erkek çocuğu olmayan bir Yahudi’nin sorulduğunda ‘çocuğum yok’ diyebilmesidir. Sefarad mezhebine mensup Yahudi erkeklerin her sabah yapmış oldukları dualarında şu cümle geçmektedir: ‘Ezeli İlahimiz, kâinatın kralı, beni kadın yaratmadığın için sana hamd olsun’ (Berktay, 1996: 9).

Kitabı Mukaddes’te ise, hamile kadın erkek çocuğu doğurursa, “murdarlığının 7 gün, kız çocuğu doğurursa 2 hafta olacağı”nı yazar. Yani, kız çocuğunun erkek çocuğundan iki kat daha fazla kirlilik sebebi olacağı belirtilir (İncil, Levililer: 12-2-5). Katolik İncil’de kız çocuğunun doğumu bir kayıp olarak nitelenirken, erkek çocuğunu eğiten adama düşmanlarının bile gıpta edeceği kaydedilir (İncil, Ecclesiasticus: 22-3 ve 30-3). Eski Ahid, âdet gören kadını, bulaşıcı bir murdarlık içinde telâkki eder. Bu kadının dokunduğu her şahıs, her eşya, bir gün boyunca kirlili kalır (İncil, Levililer: 15-19-23).

Hristiyanlıkta kadın şeytanın insan nefesine yer ettiği bir girizgâh, bir kapı olarak görmektedirler.' 5. Asırda kadının ruhu var mı yok mu tartışması yapılmış, neticede Hz. İsa'nın annesi hariç kadının ruhu olmadığı kararlaştırılmıştır' (Russell, 1947: 192).

Hicri 587 yılında kadının insan sayılıp sayılmayacağı tartışılmış, sonunda insan sayılabileceği, ancak erkeğe hizmetçi olarak yaratıldığına kani olunmuştur (Kırbaçoğlu, 1997: 271). Ve orta çağda kadının hakkı büsbütün elinden alınmış erkeğinin izni olmaksızın malından tasarruf edemez olmuştur.

Mevdudi'nin 'Hicap' adlı Türkçeye tercüme edilmiş eserinde: Hristiyanlıktaki kadın mefhumu hakkında; kadın kötülüklerin membaı, fenalıkların ve fuhşun aslıdır, cehennem kapılarından biridir. Sırf kadın olduğu için nedamet etmesi ve utanması kâfidir. Kadının durmadan tövbe etmesi, kefaret vermesi üzerine farzdır.' der. Hristiyanlığın kadın hakkındaki görüşlerini Hristiyan büyüklerinden bir kutup sayılan Tertalian su sözleriyle ne güzel ifade ediyor; *O şeytanın insan nefesine hulul ettiği kapıdır* (Kutub, 1991: 150). Hatta Katolik kiliselerinde yapılan evlenme törenlerinde günümüzde bile okunan duada, *'günahla düşmüşüm annemin karnına, günah işlemiş annem bana gebe kalırken'* deniliyor (Akdemir, 1991: 262).

Hristiyanlıkta kadın düşmanlığı ise, Yahudilikten, özellikle Paulus eliyle Hristiyanlık metinlerine de sokulmuştur (Hatemi, 1995: 148.), Paulus, Sezar'a mümkün olduğu kadar itaat sağlayabilmek için, insanlığın yarısını köleleştiriyor, başlarına hâkimiyet damgası vuruyor, örtünmeyen kadının saçlarını sıfır numara tıraş ettirmeye, usturaya vurdurmaya kalkışıyordu (Hatemi, 1995: 149). "Aziz" Paulus'un gerekçesi şudur: "Çünkü erkek kadından değil, fakat kadın erkektendir. Çünkü erkek de kadın için değil, fakat kadın erkek için yaratıldı. Başka bir yerde Paulus şöyle der: "Kiliselerde kadınlar sükût etsinler. Çünkü onlara söylemek için izin yoktur, Çünkü kadına Kilise'de söylemek ayıptır" (Hatemi, 1995: 136).

Bazılarınca günümüzde medeniyetin beşiği, demokrasinin otağı kabul edilen İngiltere'de daha 1805 yılına kadar kanunların erkeğin karısını 6 peniye para ile satmasına izin vermiş olması bu mevzuda Hristiyan batı dünyasının gerçek yüzünü ortaya çıkarmaya yeter (Nevfel, 2014: 98).

İslamiyet gelmeden önce Arap dünyasında ise kadın hukuku hemen hemen bütün alanlarda yok gibiydi. Kocasına karşı herhangi bir hak talep edemediği gibi mirastan da mahrumdu. Çok evlilik yaygın olup, herhangi bir sınırlama da söz konusu değildi. Bazılarınca 20 den fazla kadını vardı. Kız doğan bebeklere ve'd (diri diri toprağa gömmeye) yapmaları tarihe mal olmuş korkunç gerçeklerdendi. 'Erkek gibi savaşılamaz, ailenin namus ve şerefini koruyamaz düşüncesiyle kız çocuğun doğmasından utanç duyulurdu' (Ateş, 1991: 320).

İslam'dan önce yalnız cariyeler değil, hür kadınlar dahi miras yoluyla varislere intikal ederdi. Adam olduğu zaman başka kadından doğmuş oğlu veya akrabası, ölenin karısının üzerine elbisesini atar: *'Malına varis olduğum gibi karısına da varis olurum'* derdi. Böylece kadın ona kalır, dilerse kadını başka biriyle evlendirip karşılığında para alırdı, dilerse onunla evlenirdi. Kadın istesin, istemesin fark etmezdi (Ateş, 1991: 321).

Bu gerçeği ifade eden Hz. Ömer'in şu sözleri oldukça düşündürücüdür: "Allah'a yemin olsun ki, biz, cahiliye döneminde kadınlara hiç değer vermezdik. Yüce Allah onlar hakkında indireceğini indirince ve haklarını teslim edince, onların da haklarının bulunduğunu gördük (Martı, 2016).

Hristiyan azizlerinden Tertolyan'dan başlayarak antik çağdan günümüze kadar bazı düşünürlerin kadın hakkındaki görüşlerinden bahsetmekte fayda görüyorum. Tertolyan; 'Kadın, şeytanın insan nefesine giriş kapısıdır. Allah'ın yasalarını iptal eden, erkeğin çehresini bozan iğrenç bir yaratıktır.' demiştir (Sibai, 1988: 50).

Büyük ilahiyatçı olarak görülen İskenderiyeli Clement ise; 'Kadın, kadın olmaktan ötürü utanmalıdır' diyerek kadını tamamen aşağılamış ve hiçleştirmiştir. Gitgide eklenerek katlanan bu anlayış, 13. asra gelindiğinde artık "Cadı avı" olarak tarihe geçen kadın katliamını başlatmıştır.

"Kadının Ruhu Var mıdır?" tartışması, "Avrupalı filozoflar, 'kadının bir ruhu var mıdır, yoksa o ruhsuz bir yaratık mıdır? Eğer ruhu varsa, acaba insan ruhu mu, hayvan ruhu mudur?' diye soruyorlardı. Bir başka tartıştıkları konuya şuydu: "Kadının insan ruhuna sahip olduğu farz edilse bile, erkeğe nispetle, içtimai durumu kölenin durumu gibi midir, yoksa biraz daha yüksek bir yaratık mıdır? (Kutub, 1991: 150)

Alman düşünür Schopenhauer ise; "Bir kadınla bir erkeğin birleşmesinin çok iğrenç bir şey olduğunu, İsa'nın böylesine iğrenç bir ilişkinin ürünü olmamak için babasız doğduğunu ileri sürmüştür." (Hançerlioğlu, 2016)

Ben ölümden daha acı, kendisi bir tuzak, kalbi bir kapan ve elleri zincir olan bir kadını buldum. Allah'ı hoşnut edecek bir kimse ondan kaçsın; o, sadece günahkârları tuzağına düşürsün... Araştırırken 1000 kişi arasında 1

tane dürüst erkek buldum, ama bütün kadınlar arasında bir tane dürüst kadın bulamadım.” (İncil, Ecclesiasticus, 7: 26-28)

Filozof St. Augustine’e göre hiçbir kötülük, kadının kötülüğünün yanına yaklaşamaz. Günah kadınla başlar ve bütün hepimiz onun yüzünden öleceğiz. “Eş veya anne olmuş ne fark eder, o halâ erkeği baştan çıkararak Havva’dır, bütün kadınlardan kaçınmalıyız. Onun, çocuk doğurmasının dışında, erkeğin ne işine yaradığını anlayamadım” (İncil, Ecclesiasticus, 25: 19-24).

1225-1274 yılları arasında yaşamış, skolastik düşüncenin önemli ismi olan Hristiyan filozof Thomas Aquinas’a göre fert olarak kadın kusurlu ve yararsızdır. Çünkü erkek hücredeki aktif güç, erkek cinsiyetinde mükemmel bir benzerliği meydana getirirken, kadın, aktif güçteki kusurdan veya maddî bir hatadan, hatta harici tesirlerden meydana gelir.

Protestanlık mezhebinin öncülerinden Martin Luther, kadınlarda, yan tesirleri bir yana, dünyaya mümkün olduğu kadar çok çocuk getirmenin dışında bir fayda görmez: Onlar yorulsa, hattâ ölseler bile problem değil. Bırakın onlar, çocuk doğururken ölsünler. Çünkü onlar, bunun için bu dünyadalar (Armstrong, 1986: 52).

3. İSLAMİYETLE BİRLİKTE KADIN

Yukarıda bahsettiğimiz bilgiler ışığında artık kadının İslam’ın gelişine kadar toplum bazında herhangi bir hukuka sahip olmadığını söyleyebiliriz. Fakat kadın İslam ile yeni bir şahsiyete bürünmüştür. Bununla birlikte İslam Hukukunun İslam’da kadının konumu ve hakları hakkında ortaya koyduğu hükümleri, tarafsız yaklaşım veya araştırmaksızın hükmetme sebebiyle bazı yazar ve düşünürler tarafından haksız tenkitlere maruz kaldığı görülmektedir. Bu konuda İslam toplumlarında yapıla gelen yanlış uygulamaların hemen hemen hepsinin İslamiyet’e atfedilmesi bir şanssızlık, şanssızlıktan öte haksızlıktır. Hâlbuki İslam kadına gelecek nesillerin terbiyecisi olması hasebiyle çok önem vermektedir.

Gerçi kadın, fizyoloji ve psikoloji açısından farklı bir tabiata sahip ve ayrı özellikleri bulunmaktadır; ama bu, erkeğin kadından üstün ya da kadının erkekten aşağı olması anlamına gelmez. Kadını-erkeği havadaki azot ve oksijen şeklinde düşünecek olursak, her ikisi de hususi yerleri, konumları itibarıyla fevkalâde önemlidirler ve aynı ölçüde birbirlerine muhtaçtırlar. Havadaki unsurları birbiriyle kıyaslayarak: Azot daha kıymetlidir ya da oksijen daha faydalıdır tartışması ne ölçüde abes ise, kadın-erkek arasında bu türlü tartışmalara girmek de o ölçüde bir münasebetsizliktir. Evet, kadın-erkek, yaratılış ve dünyadaki misyonları açısından birbirlerinden farksızdırlar. Kadın, insanlığı oluşturmada erkeğin tam ve eşit ortağıdır (Vuuren, 1973: 28). Fakat bu eş ve ortak olma, bir elmanın iki yarısı gibi değil, yapbozda bir bütünü oluşturan iki parça gibi girintileri-çıkıntılıları, yani birbirlerinden farklı yanlarıyla birbirlerine geçmiş ve birbirlerini bütünleyen bir niteliğe sahiptir.

İslam’ın kadın hakkında getirdiği yeni düzenlemeler ya da diğer bir tarifile açtığı çığır şu noktalarda özetlenebilir:

- ✓ Öncelikle kadın insan olma noktasında erkekten hiç bir farkı yoktur: *‘Ey insanlar sizi tek bir nefisten yaratan ve ondan da esini yaratan ve ikisinden birçok erkek ve kadınlar üreten Rabbinizden sakının’*(Kuran-ı Kerim, Nisa Suresi, 1. Ayet). Hz. Muhammed bir hadislerinde de *‘Kadınlar erkeklerin kardeşleridir.’* buyurmaktadır.
- ✓ Erkekler gibi ahirette mükâfat ve ceza hususunda eşittirler: *‘Erkek veya kadın, kim mümin olarak iyi amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız’* (Nahl Suresi, 97. Ayet), *‘Ben erkek olsun kadın olsun içinizden hiç bir kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım’* (Ali İmran Suresi, 195. Ayet).
- ✓ İslam diğer din ve ideolojilerin lanetlediği kadına hürmet etmiş onu layık olduğu mevkie çıkarmıştır: *Biz insana ana ve babasına iyilik etmesini emrettik. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Taşınması ve süttten kesilmesi ceman otuz ay sürer. Nihayet insan güçlü çağına erip kırk yaşına varınca der ki: Rabbim; bana ve anneme ve babama verdiğin nimeti şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et’* (Ahkaf Suresi, 15. Ayet). *Biz insana ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılarla taşımıştır’* (Lokman Suresi, 14. Ayet).
- ✓ Daha önce Arapların yapageldikleri kız çocuklarını toprağa diri diri gömme eylemini yasaklamıştır: *‘Diri diri toprağa gömülen kızlara sucunuz neydi hangi günah sebebiyle öldürüldünüz’* diye sorulduğunda’ (Tekvir Suresi, 8 ve 9. Ayetler).
- ✓ Kadının eğitimini erkekle bir tutmuş özellikle eğitilmesini de teşvik etmiştir. Hz. Muhammed bir hadislerinde; *‘İlim öğrenmek (kadın erkek) her Müslümana farzdır.’* demektedir (İbn Mace,

Mukaddime, 17). İslam kadının eğitimini özellikle teşvik eder. İslam tarihinde fikir ve ilme katkısı olup, isimleri öne geçmiş olan birçok kadın mevcuttur.

- ✓ İslam kadına miras hakkı tanımış, bu hakkı adil olarak dağıtmıştır: *'Ana babanın ve yakınlarının bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır. Ana babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır'* (Nisa Suresi, 7. Ayet).
- ✓ İslam aile kurumuna çok önem vermiştir. Aile ferdin doğduğu temel ve sosyal bir beraberlik demektir. Bu beraberlik içinde yetişen fert yaşadığı toplum içerisinde faydalı bir üye olur. İslam'da kadın da bu ailenin temel ve vazgeçilmez bir üyesidir.
- ✓ Vaz ettiği esaslarla boşanmayı zorlaştırmış, gereğinde kadına da boşama hakkı tanımıştır.
- ✓ Kadının himayesini evlenene kadar babasına veya ağabeylerine bırakan İslam, evlendikten sonra da kocası veya çocuklarına, boşanma halinde de tekrar baba veya ağabeylerine, bulunmadığı takdirde devlete bırakarak kadını her hâlükârda koruma altına almıştır. Kadına erkekten daha çok itina göstererek, tarihi geçmişinde maruz kaldığı haksızlığı bir bakıma telafi etmiştir.
- ✓ Kur'ân kadına her türlü mülkiyet hakkını tanıdığı gibi Mümtehine suresinin 12. ayetiyle ona oy verme hakkı da tanımıştır (Ateş, 1991: 325).
- ✓ İslam nikah esnasında konulacak bir şart ile kocasını boşama hakkı vermiştir (Ateş, 1991: 325).
- ✓ Eş seçme hususunda İslam'ın kadına tanıdığı haklar yukarıda değindiğimiz İslam öncesi kadın anlayışına nisbetle çok daha fazladır. Nesai, Ibn-i Mace tarafından iletilen edilen bir hadiste Hz. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: *'Dul kadının emri olmadan, bekar kızın ise izni alınmadan nikah kıyılmaz. Bekar kızın izni kendisine evlenme söz edildiğinde susup ses çıkarmamasıdır.'*

Evet, toplumun temel ve vazgeçilmez bir parçası olan kadın ancak İslam ile hak ettiği noktaya ulaşabilmiştir. Yukarıda satır başlıklarıyla özetlemeye çalıştığımız bu mevzu 'kadınlar' manasına gelen 'Nisa' süresinde geniş hatlarıyla ele alınmış, kadının fert olarak, aile ve cemiyet içindeki bütün hak ve hukuku bir sureye ad olabilecek kadar önem tescil edilmiştir.

4. CUMHURİYET'İN İLANIYLA BİRLİKTE TÜRKİYE'DE KADIN

Bilindiği gibi adına Tanzimat Dönemi denilen 1839 yılında Gülhane-i hatt-ı Şerif-i'nin okunmasıyla birlikte Osmanlı'da başlayan modernleşme ve yenileşme hareketleri, kadınlara yönelik düzenlenen bir kısım yeniliklerle de kendisini göstermişti. 1859 yılında açılan Kız Rüştüyerleri, 1870 yılında açılan Darül Muallimat ve Kız Sanayi Mektepleri buna örnek olarak gösterilebilir.

Anadolu'da Cumhuriyetin ilanını takip eden dönemde ise artık kadınların her alanda söz sahibi olmalarının ve bunu gerçekleştirmek için de erkeklerle eşit düzeyde öğrenim görerek her meslekte temsil edilmelerinin önemi iyice anlaşılmış ve bu yolda yeni hamleler yapılmaya başlanmıştır. İlk etapta bakıldığında; Meslek okullarında ve üniversitelerde kızların öğrenim görmelerine izin verilmiş ve buralardan mezun olan kadınların sosyal yaşamda mesleklerini icra etmeye başlamaları ile birlikte kadının statüsü bir başka boyut kazanmıştır (Bakacak, 2009: 631). Buna en önemli örnek 1924 yılında yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu söyleyebiliriz. Zira bu kanunla birlikte kadın ve erkeğin eşit öğretim imkanlarından yararlanması amaçlanmış ve başarı sağlanmıştır (Doğramacı, 1982: 86-87). Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim ve öğretimde birlik sağlandı ve karma eğitime geçildi (Tosun, 2010: 108).

Sadece Tevhid-i Tedrisat Kanunu değil, bunun dışında gerçekleştirilen diğer yenilikler de kadına her alanda verilen değer ve bunun Türk demokrasi hayatına pozitif etkilerinin göstergesidir. Mesela 17 Şubat 1926'da kabul edilen Türk Kanunu Medenisi. Bu kanunla birlikte tek eşle evlilik esasının gelmesi, kadınlara işe girebilmelerinin önünün açılması, ailede kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, miras ve boşanma konularında kadın-erkek eşitliğinin getirilmesi gibi çok olumlu gelişmelerle karşılaşmaktayız (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>, Erişim Tarihi: 18.03.2016).

Yine Gazi Mustafa Kemal'in, kadınların siyasal yaşama katılmaları için de çok çarpıcı değişiklikler yaptığını görmekteyiz. Bu değişiklikler neticesinde kadınlar, 1930'da belediye seçimlerinde seçme, 1933'te çıkarılan Köy Kanunu ile muhtar seçme ve köy heyetine seçilme ve 1934'te Meclis seçimlerine katılma hakkına sahip olmuştur. 1935 yılına gelindiğinde ise seçimlerde Türk kadını ilk kez seçilme hakkını kullanmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde on sekiz kadın milletvekili görev yapmaya başlamıştır. Anayasa, yeni hazırlanan Medeni Kanun ve Seçim yasaları sayesinde Türk kadını sosyal ve siyasi haklara dünyadaki birçok medeni ülkeden önce ulaşmıştır. İsviçre ve Fransa gibi medeni Avrupa ülkelerinde dahi kadınlar Türk kadınından sonra

seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Fransa’da kadınlar 1944 yılında, Yunanistan’da 1952, İsviçre’de 1974 yılında seçme ve seçilme hakkına kavuşmuşlardı. 1934 yılında, dünya genelinde seçme ve seçilme hakkının bulunduğu ülke sayısı 28 olduğu düşünülürse Türk kadınının ulu önder Atatürk sayesinde bu konuda aldığı yol görülecektir (Konan, 2011: 169).

Burada bir parantez açıp şöyle bir örnek vermekte de yarar görüyorum. Kanada’da 18 Ekim 1929 tarihli çıkarılan kanunda ve gazetelerde yapılan haberlerde “Womens are Persons (Kadınlar İnsandır)” denmektedir. Halen Kanada’nın başkenti Ottawa’da Parlamento binasının önünde bu olayı resmeden bir heykel bulunmakta ve gururla sergilenmektedir. Aşağı yukarı aynı tarihlerde Türkiye’de kadına seçme ve seçilme hakkı verilirken Kanada’da kadınların insan olduğuna dair haberlerin yapılması kadına verdiğimiz değerin ve önemin ne kadar ileri boyutta olduğunu gösteren önemli bir örnektir.

Cumhuriyet döneminde Türkiye’de uygulamaya konulan politikalarla kadının baskı altında oluşu, yani erkeklerden farklı bir toplumsal alana yerleştirilmiş olmaları kırılmaya çalışılmıştır. Kadın artık sadece ev içi ile tanımlanan özel alana sıkıştırılmamış, erkeklerle özgü olarak tanımlanan ev dışı, kamusal alanda da varlık göstermeye başlamıştır (Bakacak, 2009: 633).

Atatürk’ün 30 Mart 1923 tarihli Vakit Gazetesi’nde yayınlanan şu sözleri Türk kadınına verdiği önemi ve değeri gözler önüne sermektedir: “Dünya’da hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte, Anadolu kadını kadar emek verdim diyemez. Erkeklerden kurduğumuz ordumuzun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir. Çift süren, tarlayı eken, kağnısı ve kucağındaki yavrusu ile yağmur demeyip, kış demeyip cephenin ihtiyaçlarını taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakâr, o ilahi Anadolu kadını olmuştur. Bundan ötürü hepimiz bu büyük ruhlulu ve büyük duygulu kadınlarımızı, şükranla ve minnetle sonsuza kadar aziz ve kutsal bilelim” (Vakit, 30 Mart 1923).

5. SONUÇ

Tarih içinde dünyadaki kadın algısına baktığımız vakit onun hiçbir hakka sahip olmadığını, daima ezildiğini hatta insan yerine dahi konulmadığını aşikârdır. Eski Yunan, Roma, Hint, Çin, Arap vb. uygarlıklara bakıldığında bunu çok net bir şekilde görmekteyiz. İslamiyet’in kadına verdiği değer kutsal kitaptan tutun da çeşitli hadislerde örnekleriyle görülmektedir.

Cumhuriyet’le birlikte Türkiye’de kadına hem sosyal hem de siyasal alanda çok büyük haklar tanınmış, Batıyı örnek alan Türkiye’nin kadına seçme ve seçilme hakkının tanınması hususunda birçok batılı devletten önce hareket ederek örnek alınan bir devlet noktasına ulaşmıştır.

Ancak bu yenilikler yeterli mi değil mi tartışma konusudur. 21. Asrın eteğinde çağdaş dünya toplumu kadına haklarını iade etmiş midir? Bu soruya evet diyebilmemiz oldukça zor, fazlaca iyimser bir cevap olacaktır. Kırsal kesimde evinin ve ailesinin tüm yaşam yükü omuzuna yüklenmiş olan çileli kadını, tarlada da kocasının yanında çalışmaktadır. Bugün hala birçok kırsal kesimde kadın mirastan mahrum edilmektedir. Kentlerde de durum pek farklı değildir. Kocasıyla beraber çalışma hayatına itilen, bir ayın normalde ¼ unu fiziklen hasta geçiren kadın erkekle aynı saati çalışmakta, eve yorgun olarak döndüğünde de ailesinin yaşam yükü ondan sorulmaktadır. Bu durum değişik örf ve adetler çerçevesinde bazı değişiklikler arz etse de genel olarak aynıdır. Medyada empoze edilen farklı yaşam biçimleri, propaganda içerikli filimler senaryodan öteye geçmemekte, gerçek yasama yansımamaktadır.

‘İşin acı tarafı bütün bunlara rağmen kadınlar endüstri kesiminde ucuz iş gücü olma niteliği de taşımaktadırlar. Kadın erkek ortalama ücretleri arasında ayırım bulunmasının yanı sıra toplu iş sözleşmelerinde aynı işi yapan kadın ve erkek işçilere ayrı ücretler saptandığı da görülmektedir. Bu kesimde çalışan kadınların büyük çoğunluğu sigortasızdır.

Bunun ötesinde kadına sadece fiziki görünümüyle geçici bir vakte kadar değer veren batılı zihniyet, yaşlandığında onu insanlık değerleriyle beraber bir tarafa itmektedir.

KAYNAKÇA

Akdemir, S. (1991), “Tarih Boyunca ve Kur’an-i Kerim’de Kadın”, İslami Araştırmalar Dergisi, 5(4).

Alkan, T. (1981) Kadın Erkek Eşitsizliği Sorunu, S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara.

Arat, N. (1986), Kadın Sorunu, Say Yayınları, İstanbul.

Armstrong, K. (1986), The Gospel According to Woman, ElmTree Books, Londra.

Ateş, S. (1991) “İslamın Kadına Getirdiği Haklar”, İslami Araştırmalar Dergisi, 5 (4).

- Bebel, A. (1966) Kadın ve Sosyalizm, Toplum Yayınevi, İstanbul.
- Berktaş, F. (1996) Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın, Metris Yayınları, İstanbul.
- Dikmen, M. (1999), İslâm'da Kadın Hakları, Cihan Yayınları, İstanbul.
- Doğramacı, Emel, (1982) Türkiye’de Kadın Hakları, Nadir Kitap, İstanbul
- Eren, A. C. (2016), Kuran Perspektifinden Kadın, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Gelgeç Bakacak, A. (2009) “Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 44, Ankara.
- Hançerlioğlu, O. (2016), Düşünce Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Hatemi, H. (1995), İlahi Hikmette Kadın, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Kırbaçoğlu, H. “Kadın Konusunda Kur’an’a Yöneltilen Başlıca Eleştiriler”, İslami Araştırmalar Dergisi, 5 (4).
- Konan, B. (2011), “Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 157-174.
- Kutub, M. (1965), İslâm’ın Etrafındaki Şüpheler, (Çev.: Ali Özek), Nuru Osmaniye Matbaası, İstanbul.
- Kutub, M. (1991), 20. Asrın Cahiliyeti, Tuğra Neşriyat, İstanbul.
- Kutub, M. (1991), İslam’ın Etrafındaki Şüpheler, Tuğra Neşriyat. İstanbul.
- Martı, H. (2009), “Olumsuz Kadın Algısının Uydurma Rivayetlerdeki Yeri”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 9 (2).
- Nevfel, A. (2014), Fi`s-Sekafeti`l-Islamiye, Daru`l-Ammarli`n-Nesr, Amman.
- Önür, H. T. & Güneş, E. (2008), “Kadınlara İlgili Uydurma Hadislerin Kadınların Rol Davranışları Üzerine Etkisi: Kütahya İmam Hatip Lisesi Örneği”, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi, 1-12.
- Russell, B. (1947), A History of Western Philosophy, Basım 2, Londra.
- Sibai, M. (1988), Kadının Yeri, (Çev.: Abdullah Yalçın), Akabe Yayınları, İstanbul.
- Tosun, H. (2010), Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>, Erişim Tarihi: 18.03.2016
- Vakit Gazetesi, 30 Mart 1923.
- Van Vuuren, N. The Subversion of Women as Practiced by Churches, Witchâ Hunters, and Other Sexists, Westminster Press, Philadelphia.
- Zarrin, K. A. H. (2008), The History of Iranian People Prior to Islam, Amir Kabir, Tehran.